

Miika Sahamies

12.6.2020

Dnro 049/62/2020

Opetus- ja kulttuuriministeriö
kirjaamo@minedu.fi
oppivelvollisuus@minedu

Lausuntopyyntönnö 30.4.2020/Dro VN/1985/2020-OKM-1

Luonnos hallituksen esitykseksi oppivelvollisuuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Akava ry lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

Lausunnon pääkohdat

- Akava kannattaa oppivelvollisuuden laajentamista 18 ikävuoteen. Sen avulla voidaan nostaa yleistä osaamisen tasoa ja kohentaa erityisesti heikoimmassa asemassa olevien tilannetta työmarkkinoilla.
- Oppivelvollisuuden laajentamisen valmistelua on jatkettava, mutta lykättävä sen toimeenpanoa antamalla uudistusta koskeva hallituksen esitys aikaisintaan vuonna 2021.
- Tavoitteena on oltava, että jokainen suorittaa vähintään toisen asteen tutkinnon. Tämä edellyttää uudistuksen resursoinnin painopisteen siirtämistä maksuttomuudesta opetukseen, oppimisen tukeen ja ohjaukseen sekä syrjäytymisen ehkäisyyn. Tämä onnistuu rajaamalla maksuttomuutta sen vuoden loppuun, kun oppivelvollisuus päättyy.
- Oppimisen tuki ja syrjäytymisen ehkäiseminen edellyttävät uusien velvoitteiden myötä tulevien tehtävien täysimääräistä korvaamista kunnille ja koulutuksen järjestäjille, mutta myös jo olemassa olevien lakisääteisten velvoitteiden täyttämistä.
- Toista astetta on kehitettävä yhdenvertaisin periaattein: oikeuksia tukeen ja ohjaukseen sekä opetukseen on yhtenäistettävä ja huolehdittava eri koulutusmuotojen laadunhallinnasta.
- Oppivelvollisuuden laajentamisen on oltava luonteva osa koulutuspolkua varhaiskasvatuksesta korkea-asteelle saakka.

Akava pitää oppivelvollisuuden laajentamista 18 ikävuoteen erittäin tärkeänä uudistuksena. Sen avulla voidaan nostaa yleistä osaamisen tasoa ja kohentaa erityisesti heikoimmassa asemassa olevien tilannetta työmarkkinoilla.

Jotta uudistuksen tavoitteisiin voidaan päästä vallitsevassa poikkeustilanteessa ja varmistaa laatu niin lainvalmistelussa kuin sen toimeenpanossa, tulee nyt lausunnolla olevaan esitykseen tehdä Akavan näkökulmasta kuitenkin muutoksia.

Painopistettä on siirrettävä selkeämmin opetukseen, oppimisen tukeen ja ohjaukseen sekä opiskelijoiden yhteiskunnallisen osallisuuden vahvistamiseen. Nämä painopisteet huomioiden on keskeistä jatkaa oppivelvollisuuden laajentamisen valmistelua, mutta lykätä sen toimeenpanoa antamalla uudistusta koskeva hallituksen esitys aikaisintaan vuonna 2021.

Toimeenpanon lykkäys antaa perusopetuksen sekä toisen asteen koulutuksen järjestäjille mahdollisuuden vallitsevan koronatilanteen selvittämiseen ennen merkittävää oppivelvollisuus uudistusta. Lisäksi voimaantulon siirtämisen myötä kokonaisuuden muodostavat oppivelvollisuuden laajentaminen sekä uusi tutkintoon valmentavan koulutuksen kokonaisuus voidaan toimeenpanna samanaikaisesti.

Painopiste maksuttomuudesta opetukseen, oppimisen tukeen ja syrjäytymisen ehkäisyyn

Akavan tavoitteena on, että jokainen suorittaa vähintään toisen asteen tutkinnon. Se vähentää työttömyysriskiä ja toimeentulo-ongelmia sekä lisää hyvinvointia ja terveyttä. Nykyisessä yhteiskunnallisessa tilanteessa on kuitenkin tarkoin arvioitava, millä keinoilla tähän tavoitteeseen päästään kaikkein tehokkaimmin.

Akavan mukaan toisen asteen suorittamista tukee parhaiten oppivelvollisuus uudistuksen painopisteen siirtäminen nykyisestä maksuttomuutta tukevasta tavoitteenasettelusta voimakkaammin opetusta, oppimisen tukea ja syrjäytymisen ehkäisyä painottavaksi. Nykyisellään uudistuksen toteutukseen osoitetusta 129 miljoonasta yli 110 miljoonaa ollaan käyttämässä maksuttomuuteen, kun taas opiskelijoiden oikeus saada opetusta ja tukea on jäämässä vähemmälle huomiolle, vaikka tilanteen tulisi olla päinvastainen.

Jotta oppivelvollisuus uudistuksen painopisteen siirtäminen mahdollistuu nykyisten rajallisten resurssien puitteissa, tulee toisen asteen maksuttomuus rajata päättymään sen vuoden loppuun, jolloin opiskelija täyttää 18 vuotta ja oppivelvollisuus päättyy. Näin uudistukseen osoitettu rahoitus voitaisiin kohdentaa paremmin oppimiseen ja niiden nuorten tulevaisuuden tukemiseen, jotka uhkaavat muuten jäädä ilman toisen asteen tutkintoa.

Uudistuksen myötä oppilaitoksiin tulevat riskiryhmässä olevat nuoret tarvitsevat enemmän lähiopetusta, tukiopetusta, erityisopetusta, ohjausta ja opiskeluhoitoa palveluita sekä lisäksi erilaisia yksilöllisiä opinpolkuja ja nuoriso- ja sosiaalipalvelujen tukea. Lisäksi uudistuksesta aiheutuu lisäkustannuksia koulutuksen järjestäjille ja kunnille muun muassa oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuista sekä yleisestä ohjauksen vahvistamisesta.

Akava korostaa, että uudistuksen tavoitteiden toteutumista edellyttävät uudet tehtävät tulee korvata täysimääräisesti, mutta myös jo olemassa

olevien lakisääteisten velvoitteiden täyttämistä on huolehdittava kunnissa.

Akava kiittää hallitusta siitä, että se on huomionnut kaikkein vaikeimmin vammaisten henkilöiden tuen tarpeet säädettäessä uudesta tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta. Se kuitenkin painottaa, että kokonaisuudesta säädettäessä tulee kiinnittää huomiota erityisesti siihen sisältyvien pienempien koulutuskokonaisuuksien alueellisesti yhdenvertaiseen saatavuuteen.

Akava huomauttaa, ettei oppimateriaalien maksuttomuus saa vaarantaa oppimateriaalien laatua ja opettajien pedagogista vapautta käyttää opiskelijalle kulloinkin sopivinta materiaalia. Siksi oppimateriaalihankinnat tulee aina suunnitella yhteistyössä opettajien kanssa.

Toisen asteen koulutusta on kehitettävä yhdenvertaisin periaattein

Akavan mielestä oppivelvollisuuden laajentamisen myötä toisen asteen kehittämisen periaatteita on yhtenäistettävä.

Oppivelvollisilla on oltava yhdenvertainen oikeus opetukseen riippumatta siitä, suorittaako hän oppivelvollisuutta lukiossa vain ammatillisessa oppilaitoksessa. Tämä tarkoittaa ammatilliseen koulutukseen säädettävää opetustuntimäärää opintopistettä kohden, kuten lukio-opetuksesta jo nykyisellään säädetään.

Nykyisellään perusopetuksessa on kansalliset laatukriteerit ja ammatillisessa edellytetään laadunhallintaa ja laatujärjestelmiä. Myös lukiokoulutukseen on laadittava laatukriteerit mahdollisimman pian.

Oppivelvollisten oikeus tukeen ja ohjaukseen on varmistettava. Lakisääteisten oppilas- ja opiskeluhooltoon sisältyvien koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sekä kuraattori- ja psykologipalveluiden saatavuus on taattava osoittamalla kokonaisuudelle riittävät resurssit ja mahdollisuudet moniammatilliseen yhteistyöhön hallinnon alan sektorista riippumatta. Yksittäisten oppilas- ja opiskeluhoollon ammattilaisten suuresta työmäärästä ei saa muodostua oppivelvollisten oikeuksien toteutumisen esteitä.

Ammatilliseen-, lukio- sekä tutkintoon valmentavaan koulutukseen on säädettävä opiskelijoille yhdenvertainen oikeus tukiopetukseen. Lisäksi ammatilliseen ja tutkintoon valmentavaan koulutukseen on säädettävä opiskelijoille oikeus osa-aikaiseen erityisopetukseen heti tuen tarpeen ilmetessä. Opinto-ohjausta koskevat suositukset tulee päivittää niin, että opiskelijan oikeus yhdenvertaiseen ohjaukseen toteutuu, eikä yksittäisten opinto-ohjaajien työmäärä muodostu uudistuksen käytännön toteuttamisen esteeksi.

Uudistuksen muodostettava luonteva vaihe opinpolulla

Ikäluokkien pieneneminen, muuttoliikkeen lisääntyminen, ihmisten eriarvoistuminen ja monet muut toimintaympäristön muutokset, kuten ilmastonmuutos, tuovat Suomen koulutusjärjestelmälle merkittäviä haasteita. Oppivelvollisuusiän laajentaminen ei yksin ratkaise näitä laajoja yhteiskunnallisia haasteita, mutta voi olla onnistuessaan luonteva osa opinpolkua aina varhaiskasvatuksesta, perusopetuksen ja toisen asteen kautta korkea-asteelle.

Onnistunut oppivelvollisuus uudistus on tehtävä laaja-alaisessa yhteistyössä monien lasten ja nuorten hyvinvointia tukevien palvelujen kanssa. Esimerkiksi nuorisotyön ja koulunuorisotyön osaamista on tärkeä hyödyntää. Matalan kynnyksen tuen tulee olla ohjaavana periaatteena koulupudokkuuden torjunnassa.

Toisen asteen päättymisen jälkeen on huolehdittava, että ohjaus jatko-opintoihin on kunnossa. Tätä tukee hallitusohjelmaan kirjatun jälkiohjauksen toteuttaminen myös ammatillisessa koulutuksessa oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä.

Akava ry

Sture Fjäder
puheenjohtaja

Pekka Piispanen
johtaja